

Meddelelser om fængselsvæsenet i Danmark i 1951.

Ved fuldmægtig i direktoratet for fængselsvæsenet J. TORNØE.

Med Hensyn til pladsforholdene og belægningsforholdene i fængselsvæsenets anstalter i 1951 henvises til oplysningerne i omstående oversigt, der dels viser anstaltens kapacitet ved udgangen af 1951, dels belægningen i begyndelsen og i slutningen af nævnte år.

Anstaltens samlede kapacitet gik ned fra 4848 pladser ved årets begyndelse til 4806 pladser ved årets udgang, væsentligt som følge af nedlæggelse af fængselsafdelingen Store Grundet i foråret 1951.

Det samlede fangetal, der ved begyndelsen af året udgjorde 3617, steg med 336 eller ca. 10 % til 3953 ved udgangen af året. Stigningen fandt sted indenfor gruppen almindelige kriminelle fanger, navnlig fængselsfanger, medens antallet af landssvigerfanger faldt fra 224 til 159 eller med 65 fanger, der alle blev løsladt efter betinget benådning.

Trods den stedfundne stigning i fangetallet var der i fængselsvæsenets anstalter under eet en vis pladsreserve, hvoraf den væsentligste fandtes indenfor de anstalter, der er beregnet til anbringelse af vare-tægtsfanger og korttidsfanger.

Til anbringelse af ungdomsfængselsfanger rådede man i hele perioden over det lukkede ungdomsfængsel i Nyborg og ungdomsfængslet på Søbysøgaard, og pladsforholdene i disse anstalter ændrede sig ikke væsentligt fra de to foregående år. Den påtænkte indretning af yderligere et åbent eller halvåbent ungdomsfængsel har ikke kunnet virkeliggøres, da man på grund af periodevis pladsmangel indenfor statsfængselsinstitutionen ikke har kunnet afse en anstalt til dette formål.

Indenfor arbejdsinstitutionen var der i hele perioden gode pladsforhold såvel i anstalten i Sdr. Omme som i afdelingen ved Tarm.

Indenfor psykopatforvaringsinstitutionen blev pladsforholdene yderligere forværret i løbet af foråret og sommeren 1951, og et stadigt større antal mandspersoner, dømt til anbringelse i psykopatforvaringsanstalt, måtte hense på forholdsvist længe i arresthusene, forinden overførelse til psykopatanstalt kunne finde sted. Til afhjælpning af denne pladsmangel blev der i efteråret 1951 indrettet en midlertidig psykopatforvaringsafdeling for mænd med en kapacitet på knap 200 i statsfængslet i Horsens, der samtidig blev rømmet for fængselsfanger, således at anstalten herefter udelukkende huser sikkerhedsforvarede og psykopatforvarede. Forvaringsafdelingen blev underlagt inspektøren for statsfængslet i Horsens, og det psykiatriske lægetilsyn blev, indtil der i 1952 knyttedes en selvstændig overlæge til afdelingen, varetaget af en særlig læge under tilsyn af overlægen ved psyko-

patanstalterne i Herstedvester. Samtidig blev den midlertidige psykopatforvaringsafdeling i Københavns vestre fængsel, der var oprettet i slutningen af 1948, nedlagt. Kvindelige psykopatforvarede, der i nogle år havde været anbragt i en midlertidig afdeling i statsfængslet i Vridsløselille, blev i juni 1951 overflyttet til straffelejren i Horserød (kvindefængsel), hvor en del af anstalten blev indrettet til dette formål. Denne afdeling, hvortil tillige afleveres kvindelige psykopatfængselsfanger, ledes af straffelejrens inspektør, og det psykiatriske lægetilsyn varetages af en særlig læge under tilsyn af overlægen ved psykopatanstalterne i Herstedvester.

Pladsforholdene i statsfængslerne var indtil efteråret 1951 ganske gode, men den derefter indtrædende stigning i fangetallet i forbindelse med den omstændighed, at statsfængslet i Horsens fra samme tidspunkt ikke længere kunne benyttes til anbringelse af mandlige fængselsfanger, bevirkede, at pladsforholdene i slutningen af 1951 periodevis blev vanskelige i de anstalter, der benyttes til anbringelse af mænd.

Antallet af anmeldelser af mandlige domfældte til statsfængsel steg fra 1733 i 1950 til 1943 i 1951. Af de i 1951 anmeldte 1943 domfældte blev 619 eller knap en trediedel indsat i de lukkede statsfængsler i Vridsløselille, Nyborg og Horsens (indtil efteråret 1951) og resten 1324 eller godt to trediedele indsat i de helåbne anstalter (Renbæk, Nr. Snede, Kærshovedgård) og de halvåbne anstalter (Kragsskovhede, Møgelkær og Amstrup).

De ved årets udgang tilbageværende landssvigerfanger var for kvindernes vedkommende anbragt i straffelejren i Horserød og for mændenes vedkommende i statsfængslet i Vridsløselille og i fængselsafdelingen på Kærshovedgård.

Angående indsættelser og løsladelser i 1951 fra særanstalterne omfattende ungdomsfængsel, arbejds hus, sikkerhedsforvaring, psykopatforvaring, psykopatfængsel og helbredelsesanstalt for drankere kan følgende oplyses (i parentes er såvidt muligt angivet de tilsvarende tal for 1950):

I ungdomsfængsel blev der indsat 78 (77) efter dom, og 52 (36) blev genindsat på grund af overtrædelse af vilkårene for løsladelse på prøve. 137 (129) blev løsladt på prøve og 2 (6) efter endt strafudståelse.

I arbejds huset blev der indsat 58 (40) efter dom og 18 (17) efter genindsættelse på grund af overtrædelse af vilkårene for løsladelse på prøve, 83 (69) blev løsladt på prøve, og 32 (19) blev løsladt uden vilkår. 1 (3) døde i anstalten, og 12 (5) overførtes til anden anstalt som følge af ny domfældelse (navnlig til psykopatforvaring). Antallet af undvigelses udgjorde 37 (33). Der blev i årets løb foretaget 283 (262) orlovsrejser. I 29 tilfælde udeblev fangerne fra orlov.

I sikkerhedsforvaringsafdelingen for mænd i statsfængslet i Horsens udgjorde antallet af indsættelser 2 (2) efter dom og 1, der efter

fængselsnævnets bestemmelse toges i mandtal påny efter at være udgået på grund af hendømmelse til anbringelse i sindssygehospital (for forbrydelse begået under bortgang fra sindssygehospital, hvor han var indlagt til behandling fra sikkerhedsforvaringsanstalten). 14 (6) blev løsladt på prøve og 1 blev overflyttet til psykopatforvaringsanstalt efter genoptagelse af straffesagen og ændring af dommen¹). Som følge af det forholdsvis store antal løsladelser faldt belæget i sikkerhedsforvaringsafdelingen fra 69 ved årets begyndelse til 57 ved årets udgang.

Antallet af indsættelser i psykopatforvaringsanstalterne var i 1951 123 (165), heraf 98 (137) nyindsættelser og 25 (28) genindsættelser. Af disse personer var henholdsvis 11 (7), 9 (7) og 2 (0) kvinder, resten mænd. Antallet af prøveudskrivninger udgjorde 103 (82), heraf 96 (74) mænd og 7 (8) kvinder. 13 mænd, der tidligere var prøveudskrevet, blev endeligt udskrevet. En mandlig psykopatforvaret døde i anstalten, og 5 (1) mandlige forvarede blev overført til sindssygehospital og epileptikeranstalt i henhold til retskendelse. Ved årets begyndelse var 200 prøveudskrevne under anstaltens tilsyn og ved årets slutning 260. Udover de fra psykopatanstalterne på prøve udskrevne var ved årets begyndelse 6 mænd ved dom eller kendelse (uden forudgående ophold i anstalten) undergivet tilsyn af anstalterne. En af disse 6 blev i årets løb indsat i psykopatforvaring, og 6 nye mænd og 1 kvinde blev i årets løb undergivet tilsyn fra anstalterne. Antallet af forvarede i psykopatanstalterne (herunder de midlertidige afdelinger) steg fra 329, heraf 313 mænd og 16 kvinder ved årets begyndelse til 343, heraf 323 mænd og 20 kvinder ved årets udgang.

I psykopatfængsel blev der i 1951 indsat 14 (8) mænd efter dom, medens der ikke forekom genindsættelser udelukkende på grund af overtrædelse af prøveløsladelsesvilkår. 7 (6) mænd blev løsladt på prøve, og 1 (0) mand blev benådet. Antallet af mandlige psykopatfængselsfanger steg fra 7 ved årets begyndelse til 13 ved årets slutning. Der har ikke hensiddet kvinder i psykopatfængsel i 1951.

I fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling i Herstedvester var belæget hele året ca. 20 fanger. 37 (42) fanger af forskellig kategori blev indlagt på afdelingen i årets løb. 41 observander blev

¹) Se Ugeskrift for retsvæsen 1951, side 1089. Det drejede sig om en person, der i 1947 ved underret og landsret var blevet idømt sikkerhedsforvaring. Den pågældende voldte vanskeligheder i sikkerhedsforvaringsanstalten og blev efter at være blevet undersøgt af fængselsvæsenets psykiatriske konsulent overført til fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling. Man betegnede her — i modstrid med en mentalerklæring fra straffesagen i 1947 — den pågældende som psykopat i udpræget grad og fandt det rigtigt at anbringe ham i psykopatforvaring. Retslægerådet sluttede sig til denne erklæring, og efter domfældtes begæring bestemte den særlige klageret i 1951, at straffesagen skulle genoptages, hvorefter den pågældende ved østre landsrets dom af 5. september 1951 idømtes psykopatforvaring.

udskrevet fra afdelingen, heraf 19 til den anstalt, hvorfra de var indlagt, 1 til psykopatforvaring (den i fodnoten nævnte sikkerhedsforvaringsfange), 1 til anden under fængselsvæsenet hørende anstalt, 2 til sindssygehospital, og 18 blev løsladt direkte fra afdelingen, heraf 3 endeligt og 15 på prøve.

I statens helbredelsesanstalt for drankere på Fanø indsattes 22 (15), heraf 21 i medfør af straffelovens § 73, og 1 i medfør af straffelovens § 70, jfr. § 17. Antallet af udskrivninger udgjorde 20 (17), heraf 15 (11) på prøve, 3 (3) ved maksimaltidens udløb, 1 (3) endeligt inden maksimaltidens udløb og 1 efter retskendelse i medfør af straffelovens § 70. Belæget i helbredelsesanstalten steg fra 16 ved årets begyndelse til 20 ved årets udgang.

Af bestemmelser af mere almindelig karakter fra 1951 kan fremhæves følgende:

I en skrivelse af 18. januar 1951 har justitsministeriet bemyndiget inspektørerne ved de hel- og halvåbne anstalter, der anvendes til husning af fængselsfanger, til efter et skøn i hvert enkelt tilfælde at meddele en fange en kortvarig orlov på ialt indtil 4 dage, inclusive den til rejsen medgåede tid, for uden ledsagelse at aflægge besøg hos pårørende i tilfælde af alvorlig sygdom eller for at være til stede ved pårørendes begravelse. Den tid, fangen er fraværende fra anstalten, medregnes i opholdstiden i anstalten. Orlovsinstituttet, der hidtil kun har været praktiseret indenfor ungdomsfængslet og arbejds huset, er her ved på et begrænset område indført for visse fængselsfanger.

Som følge af den fortsatte prisstigning fandt der med virkning fra den 1. april 1951 en forhøjelse sted af fangernes arbejdsvederlag (dugør). Forhøjelsen udgjorde ca. 25 % svarende til den prisstigning, der havde fundet sted med hensyn til de effekter (materialer til fritidsbeskæftigelse, porto, tobak, aviser, ugeblade o.l.), som fangerne har adgang til at købe under anstaltsopholdet. Den højeste dagdugør, som en fange kan oppebære, udgør herefter 2 kr., i hvilken forbindelse det skal anføres, at fanger, der aflønnes med akkordvederlag, vedblivende har mulighed for at tjene et noget større beløb pr. dag.

Som en anden følge af prisstigningen kan nævnes, at det beløb, som i henhold til lov nr. 93 af 11. april 1916 om udgifter i strafferetsplejen § 7, stk. 1, jfr. § 2 i lov nr. 166 af 18. maj 1937 om politiets og arrestvæsenets ordning m. v., kan inddrives hos visse domfældte til dækning af det offentliges udgifter til de pågældendes underhold og forplejning i fængselsvæsenets anstalter, ved justitsministeriets cirkulære af 14. juli 1951 er blevet forhøjet fra 2 kr. til 3 kr. pr. dag fra den 1. august 1951 at regne.

I foråret 1951 er der gennemført en ordning, hvorefter statsfængselsfanger og eventuelt også arbejds husfanger, der er døvstumme eller analfabeter, eller som lider af ordblindhed eller stammen, fortrinsvis anbringes i statsfængslet i Nyborg, hvor der med bistand af lærer-

kræfter fra den derværende døveskole er særlig gode muligheder for at behandle disse fanger.

Under den 27. november 1951 er der udfærdiget en ny anordning om fuldbyrdelse af ungdomsfængsel overfor mandspersoner og et nyt reglement for fanger i ungdomsfængsel, der afløste henholdsvis den hidtil gældende kongelige anordning af 31. januar 1933, jfr. anordning af 5. november 1943, og det hidtidig gældende reglement af 31. januar 1933. Efter at sidstnævnte bestemmelser havde været i kraft i en år-række, var det ønskeligt at gennemføre forskellige ændringer på grundlag af de hidtil i ungdomsfængselsinstitutionen indvundne erfaringer, samt ændringer der var en naturlig følge af de i kongelig anordning af 10. maj 1947 angående fuldbyrdelse af fængselsstraf i statsfængsel indførte regler, og ændringer der måtte være nødvendige i tilfælde af oprettelse af flere ungdomsfængsler (idet den dagældende anordning var udformet på en sådan måde, at den kun var gældende for ungdomsfængslet på Søbysøgård og ungdomsfængselsafdelingen i statsfængslet i Nyborg). Den nye anordning og reglementet svarer i det væsentlige til et af justitsministeriet i forbindelse med lederne af ungdomsfængslerne på Søbysøgård og i Nyborg udarbejdet forslag, der med enkelte ændringer er tiltrådt af det af justitsministeriet den 25. februar 1946 nedsatte udvalg til behandling af spørgsmål vedrørende fuldbyrdelse af fængselsstraf i statsfængsel m. v.

Som de vigtigste af de gennemførte nye regler skal fremhæves, at man har ophævet reglen om, at ungdomsfængselsstraffen fuldbyrdes gennem tre stadier, således at der nu alene opretholdes en sondring mellem mellem opholdet i modtagelsesafdelingen i Nyborg og de almindelige afdelinger i Nyborg eller i et andet ungdomsfængsel. Der er endvidere gennemført et nært samarbejde mellem ungdomsfængslerne gennem afholdelse af månedlige fællesmøder mellem ungdomsfængslernes ledere. I disse fællesmøder drøftes fordelingen af fangerne mellem ungdomsfængslerne, behandlingslinierne for anstalterne og iøvrigt spørgsmål af fælles interesse med hensyn til straffuldbyrdelsen. Endvidere er der i overensstemmelse med indhøstede erfaringer givet direktøren for fængselsvæsenet adgang til i ganske særlige tilfælde at bestemme, at en fange, hvor hensynet til dennes oplæring i et fag gør det ønskeligt, kan beskæftiges hos en privat mester, ligesom der er gennemført en udvidet adgang til at give fanger orlov, navnlig fra hel- og halvåbne anstalter, bl. a. for at fangen kan deltage i særligt kursus eller lignende udenfor anstalten. Sidstnævnte bestemmelse har bl. a. i flere tilfælde været anvendt for at give fanger lejlighed til at gennemgå omskoling indenfor militæret. Endelig kan det nævnes, at den hidtil gældende bestemmelse om, at der som disciplinærstraf overfor fanger kan anvendes kostindskrænkning, herunder til vand og brød, er ophævet for ungdomsfængselsfanger.

Det føromtalt udvalg til behandling af spørgsmål vedrørende fuldbyrdelse af fængselsstraf m. v. har i juni 1951 afgivet en betænkning

om sortering af domfældte til statsfængsel. Betænkningen er allerede omtalt af Knud Waaben i den danske kronik i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1951, side 358, og det skal derfor her blot anføres, at udvalget foreslår den siden 1948 praktiserede ordning, hvorefter fordelingen foretages af direktoratet for fængselsvæsenet, bibeholdt. Da grundlaget for fordelingen imidlertid efter denne ordning navnlig er utilfredsstillende, f. s. v. angår domfældte, der ikke tidligere har været i statsfængsel eller særanstalt, og som ikke har været underkastet mentalundersøgelse eller § 56 undersøgelse, foreslås gennemført en ordning, hvorefter der i alle egentlige straffesager (statsadvokatsager), i hvilke der skønnes at kunne blive tale om første gang at idømme en person en fængselsstraf, skal foretages en til § 56 undersøgelse svarende grundlæggende personundersøgelse, medmindre der i forvejen foreligger en § 56 undersøgelse eller mentalundersøgelse. Omend indretning af egentlige sorteringsanstalter anses for en endnu mere effektiv fremgangsmåde til tilvejebringelse af et tilfredsstillende sorteringsgrundlag, har udvalget under hensyn til de herskende økonomiske forhold ikke for tiden ment at burde fremsætte et almindeligt forslag herom, hvorimod der foreslås indrettet mindre sorteringsafdelinger i et eller flere af de 4 store lukkede anstalter (Københavns fængsler og statsfængslerne i Horsens, Vridsløselille og Nyborg) til midlertidig anbringelse af domfældte, hvis anbringelse giver anledning til særlig tvivl.

Glimt fra norsk kriminalstatistikk.

Av universitetsstipendiat *Anders Bratholm*.

Etter en beregning foretatt av Statistisk Sentralbyrå¹⁾ har ikke tallet på vanlige forbrytelser forandret seg særlig i løpet av de siste 50 år, når man tar befolkningsveksten i betraktning.

Det er imidlertid klart at en slik langtidsstatistikk er beheftet med særlig mange feilkilder, hvorav de viktigste vel er reformer i straffelovgivningen og forandringer i politiets effektivitet. Når det gjelder utviklingen av kriminaliteten den senere tid, skulle feilkildene være færre. Det fremgår av Kriminalstatistikk 1949 og 1950 at tallet på personer som enten har fått påtaleunntatelse for en forbrytelse eller er straffet for en forbrytelse (tilsammen utgjør de i kriminalstatistikken gruppen straffbare), har vært synkende de siste årene. Tallet på

¹⁾ Se Innstilling fra Barnevernskomitéen I, Oslo 1951 s. 137. De statistiske opplysninger ellers i artikkelen er fra kriminalstatistikken eller er fremkommet ved bearbeidelse av tallopgaver i denne. Opplysningen om kriminaliteten i 1952 har jeg fått direkte fra Statistisk Sentralbyrå.